

Az MSZMP Központi Bizottsága Politikai Bizottságának határozata a vallásos világnézet elleni eszmei harcról, a vallásos tömegek közötti felvilágosító és nevelőmunka feladatairól (1958. július 22.)

In: Ságvári Ágnes – Vass Henrik (szerk.): A Magyar Szocialista Munkáspárt határozatai és dokumentumai 1956–1962. Budapest, 1973, Kossuth. 236–242.

A dokumentum a Kádár-rendszer valláspolitikájának alapelveit fektette le. A határozat legális lehetőséget adott a vallás korlátozott keretek közötti gyakorlására, de ugyanakkor adminisztratív eszközökkel is folytatandó politikai harcot hirdetett a „klerikális reakció” ellen, annak pontos meghatározása nélkül, hogy mi tartozik az üldözendő kategóriába. Az egyházpolitika legfőbb szerve az Állami Egyházügyi Hivatal volt, amelynek jelentősége és önállósága az ötvenes évek végén, hatvanas évek elején megnőtt. a PB 1958-as határozata nyomán úgynevezett ateista munkabizottságok jöttek létre a politikai és társadalmi szervezetek vallásellenes felvilágosító tevékenységének támogatására. Az 1960-as években elindult egy enyhülési folyamat, amelynek eredményeit a Vatikán és a Magyar Népköztársaság 1964-es részleges megállapodása rögzítette. Az MSZMP Központi Bizottsága 1989-ben határozatban szüntette meg a vallásos világnézet elleni harcot, az ÁEH ugyanebben az évben jogutód nélkül szűnt meg.⁵⁵

1. A szocializmus építése, eredményei, társadalmi, politikai és gazdasági viszonyaink változása következtében meglazultak a vallásos világnézet társadalmi gyökerei. A tudományok gyors előrehaladása, a kultúrforradalom eredményei, a marxizmus-leninizmus oktatása, a társadalom- és természet-tudományos propaganda, pártunk tömegnevelő és felvilágosító munkája jelentős szerepet játszottak népünk öntudatának növelésében. Komoly lépést tettünk előre a tudatlanság felszámolása terén, ezáltal meggyengült a vallásos világnézet ismeretelméleti alapja.
2. A jelentős fejlődés ellenére a vallásos ideológiának mély gyökerei vannak, elsősorban a társadalom elmaradottabb rétegeiben; a falusi lakosság és a városi kispolgárság között, az elmaradottabb munkásrétegek, az asszonyok, a fiatalok, valamint az értelmiség között. Egyes párttagoknál fellelhető a vallásos ideológia hatása. Bizonyos társadalmi csoportok, elsősorban a volt uralgó osztályok deklasszált elemei, reakciós politikai beállítottságból tüntetésként vesznek részt vallásos szertartásokon.

55 Rajki Zoltán: Az állam és az egyház kapcsolatának jellemző vonásai a Kádár-korszakban. In: Egyháztörténeti Szemle. 3. évfolyam 2. szám

3. Számos tényező gátolja a vallásos ideológia elleni eszmei harc és a világnézeti tömegnevelő munka kibontakozását.
 - a) A világnézeti harc és nevelőmunka gyengesége, az ellenséges ideológiák elleni harc elhanyagolása és lebecsülése, a vallási kérdést liberálisan kezelő jobboldali opportunistá felfogás és a baloldali szektás türelmetlenség elterjedése zűrzavart teremtett a párton belül: általános, hogy összekeverik a vallásos világnézet elleni harcot a klerikális reakció elleni harccal. [...]
5. a klerikális reakció, vallási köntösbe bújt politikai reakció, ezért az ellene való harc politikai harc.
 - a) A klerikális reakció hívő embereket vallásos világnézetükön keresztül próbálja a reakciós politika befolyása alá vonni. A szocialista társadalmi rend és a klerikális reakció közötti ellentét, a dolgozó és reakciós osztályok között lévő osztályellentét – kibékíthetetlen, antagonisztikus jellegű. [...]
6. A párt álláspontja az egyházakkal kapcsolatban: a szocializmus építésének korszakában az egyházak még hosszú ideig fennmaradnak, ezért megsemmisítve a klerikális reakció ellenforradalmi kísérleteit az egyházakkal pozitív együttműködésre törekszünk. Ennek az együttműködésnek a tartalmát a szocializmus építésének követelményei határozzák meg. A szocializmust építő állam együttműködése az egyházakkal ugyan átmeneti jellegű, de hosszú ideig tart, egy egész átmeneti korszakot ölel fel.
7. A vallásos világnézet elleni eszmei harc és a vallásos tömegek között felvilágosító, nevelőmunka irányelvei.

Pártunk a vallással kapcsolatos tevékenységét mindenkor az általános politikai harc, az osztályharc érdekeinek rendeli alá. A vallás elleni harc az általános osztályharc része. Számunkra nem az a fő kérdés, hogy ki vallásos, ki ateista, mivel ebben az esetben a harc fő frontja a kapitalizmus és szocializmus közötti ellentétről a vallásos nem vallásos dolgozók közötti ellentétre tevődne át. A fő kérdés az, hogy a munkások, dolgozó parasztok és az értelmiség testvéri összefogással, egyetértésben építsék a szocialista jövőt, amelynek győzelme a vallás társadalmi alapjait megszünteti. Mi az embereket nem a hitelveik, hanem az osztályhelyzetük, politikai állásfoglalásaik és cselekedeteik alapján ítéljük meg. A vallással kapcsolatos ideológiai feladatainkat mindig ebből a szempontból kell meghatároznunk. [...]

A proletárdiktatúra államának egyik fő feladata az egész nép szocialista átnevelése; ebbe beletartozik a vallásos világfelfogás elleni türelmes eszmei harc. Ugyanakkor az összes állampolgári jogok gyakorlása tekintetében az állam a vallást magánügynek tekinti. [...] A vallásos világnézet elleni harc nem sértheti a hívők vallásos érzületét és nem korlátozhatja a vallásszabadság gyakorlását. Az államot lojális viszony célkitűzése

vezérli az egyházakkal szemben, amelyeknek anyagi segítséget nyújt egyházi funkcióik elvégzéséhez. [...]

A vallás a párt tagjai számára nem lehet magánügy.

Pártunk világnézeti harcot vív a burzsoá ideológia ellen, s így a vallásos eszmék ellen is. A vallásos világnézet elleni eszmei harc a párt világnézetének a dialektikus materializmusnak a harca az idealizmus ellen. Ebben a harcban nem lehet kompromisszum. E harc törvénye, hogy a régi, elavult idealista világnézet teljesen megsemmisül. E harc megvívásához a párt minden tagjának együttes erőfeszítésére van szükség. Ezt az eszmei harcot különböző fokon valamennyi párttagnak folytatnia kell, gyakran önmaguk gondolkodásában meglévő téves eszmék ellen. Az olyan párttagokkal, akik még vallásosak, még nem szakítottak teljesen vallásos téveszméikkel, meg kell értetni: a vallást a párttagok számára azért sem tekintjük magánügynek, mert vallásos szemléletükkel idegen, ellenséges nézeteket hoznak be a pártba. Ellenséges nézeteknek pedig a pártban semmi helyük nincs. Az ilyen nézetek megbontják a párt egységét és súlyos veszélyt jelentenek a munkásosztály hatalmára. [...]

A Klerikális reakció elleni politikai felvilágosító munka irányelvei:

- a) A pártszervezetek, állami és társadalmi propaganda szervek rendszeresen ismertessék a klerikális reakciónak a magyar történelemben játszott haladásellenes, hazaáruló szerepét. [...] Különösen fontos a klerikális reakció napjainkban folytatott tevékenységének leleplezése. Az egyházi reakció minden eszközzel igyekszik megbontani az egyházon belüli haladó mozgalmat. Jelentős aktivitást fejt ki elsősorban az ifjúság és a nők között. Tevékenységében egyaránt alkalmazza a legális és illegális eszközöket, valamint maximálisan támaszkodik az egyházak nemzetközi kapcsolatokban rejlő lehetőségekre. Az egyházi reakció kapcsolatban van az egyházon kívüli reakcióval. [...] Az ország közvéleményét tájékoztatni kell azokról az ellenforradalmi, politikai akciókról, amelyekkel a Vatikán és maga a pápa az ellenforradalom leverése után megpróbálta meggátolni az ország helyzetének konszolidálását.

Fel kell tárnunk a Vatikán és az imperialista monopóliumok érdekazonosságát. Meg kell világítani a katolikus pártok és keresztényszocialista mozgalmak szerepét a nyugati országokban. Foglalkozni kell a protestáns egyházak világtanácsának tevékenységével, reakciós szerepével. Meg kell mutatni az egyházak szerepét a kapitalista országokban.